

Asia: VN/6935/2020

Valtioneuvoston periaatepäätös kansallisesta aineettomien oikeuksien strategiasta (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tampereen yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua tästä kansallisesti tärkeästä strategiasta. Aiempaan ehdotukseen (28.5.2021) verrattuna pahimmat epäselvyydet on poistettu. Yliopiston tutkimuksen tulosten ja tietotaidon kaupallistamiseen olisi vielä hyvä saada mukaan seikkoja, jotka konkreettisesti parantavat toimintaedellytyksiä ja tehostavat laajaa hyödyntämistä sekä monipuolista ja monialaista vaikuttavuutta.

Yleisiä huomioita

Kestävä ja kehittävä IPR-strategia on tarpeen, kun halutaan tehdä toiminnasta tavoitteellisempaa, varmistaa TKI-työn tulosten tehokkaampi hyödyntäminen ja päästä osalliseksi mahdollisiin tuottoihin ja muihin hyötyyn tehtyjen panostus-ten mukaisesti.

IPR-Strategia on hyvin taustoitettu ja siinä on huomioitu keskeisiä aineettomia oikeuksia koskevia seikkoja. Strategia on edelleen luonteeltaan yleisluontoinen, tämä luo haasteen panostaa tarkemmin Suomen kilpailukyvyyn kannalta merkittävien toimialojen erityispiirteisiin - esimerkiksi bio- ja lääketiede, sekä koneenrakennus.

IPR-Strategian tulee keskeisten linjausten ja toimenpiteiden osalta varmistaa se, että Suomen kansainvälinen kilpailukyky kehittyy merkittävästi nykyisestä, ja tähtää siihen, että Suomi muodostaa nyt ja jatkossa edistyksellisen ja tavoitteellisen, kansainvälisesti kilpailukykyisen ja houkuttelevan IP-ympäristön kaikille toimijoille – yritysille, yhteisöille ja yksityishenkilöille. Näemme, että IPR-Strategia täyttää pääosiltaan tämän tarpeen.

IPR-strategiassa on viitattu innovaatiotoimintaan. Tämä keskeinen käsite kaipaisi avaamista ja terävöittämistä, samoin innovaation käsitettä tulisi ulottaa kattamaan myös systeemisiä, sosiaalisia, ympäristöllisiä ja palveluinnovaatioita.

Tarkemmat huomiomme korkeakouluja koskien

- Nykyistä huomattavasti parempi IPR-tietoisuuden saavuttaminen yri-tyssektorilla ja julkisella sektorilla toteutuisi myös, jos jokaiseen kor-keakoulututkintoon sisällytettäisiin oma perusopintokokonaisuus aineettomista oikeuksista ja niiden hyödyntämisestä.
- Korkeakouluissa syntyvät kaupallistamispotentiaalia omaavan tutkimuksen tulokset ovat luovutusrajoitusten alaisia. Niiden itsenäinen kaupallistaminen ei ole välttämättä mahdollista, koska asiassa on otet-tava huomioon rahoittavien tahojen intressit ja sopimusvelvoitteet. Yritykset voivat olla haluttomia myöntämään oikeuksia yliopistoille tulosten itsenäiseen kaupallistamiseen – osin tai kokonaan. Kehitystä tähän saataisiin esimerkiksi kehittämällä korkeakoulujen rahoitusmalleja ja yritysysteistyön toimintamalleja esimerkiksi kehittyvän patenttilainsäädännön ja sopimusoikeuden myötä. Korkeakoulujen rahoitussopimukseen tulisi rakentaa jatkossa elementtejä, jotka edistävät yliopistojen tutkimustulosten laajaa hyödyntämistä.
- Tavoitetilassa 5.1 esitetään, että ”merkittävällä osalla suomalaisista yrityksistä on oma IPR-strategia”. Tulisiko samassa yhteydessä linjata, että esimerkiksi 95% pk-yrityksillä tulisi olla IPR-strategia, samaan tapaan kun kansallisessa digikompassissa ehdotetaan tavoitteeksi pk-yritysten kohdalla kattavaa tietyn määritellyn tason digitalisoitumista.
- Patenttilainsäädäntöä nykyaikaistettaessa tulisi huomioida se, että ny-kyinen lainsäädäntö pakottaa korkeakoulut sopimaan henkilöstönsä kanssa oikeuksiin liittyvistä perusasioista tapauskohtaisesti, mikä on resurssien epätarkoituksenmukaista käyttöä ja aiheuttaa samalla epäyhtenäisiä toimintatapoja korkeakoulujen ylitse.

Sisäiset oikeuksien siirrot ja opetusmateriaaleihin liittyvät määrittelyt ovat tästä edustavia esimerkkejä. Yhtenä syynä tähän on nykyinen korkeakoulujen keksintölaki, joka keskittyy keksinnöllisiin asioihin ja mahdollistaa avoimen tutkimuksen toisin kuin työsuhdekeksintölaki tekee. Työsuhdekeksintölakia ja korkeakoulujen keksintölakia olisi edelleen hyvä tuoda lähemmäs toisiaan; pidämme kuitenkin avointa tiedet-tä ja tutkimuksen vapautta erittäin tärkeinä asioina, silti tulisi hakea keinoja kasvattaa merkittävästi kansallisesti tunnistetun ja hyödynne-tyen IPR:n määrää ja vaikuttavuutta.

Korkeakoulujen kannalta on merkittävää myös se, että nykyinen kor-keakoulujen keksintölaki poikkeaa eurooppalaisista käytännöistä. Tä-mä teettää ajoittain mittavaa lisätyötä kansainvälisessä yhteistyössä.

- Lainsäädäntöä kehitettäessä olisi suotavaa, että yliopistot ja korkeakoulut saavat suoraan rinnakkaiset oikeudet syntyneisiin aineistoihin, materiaaleihin ja opetusmateriaaleihin.

Muita yleisiä huomiota

- ”IP-oikeudet valtion omistamissa yrityksissä ovat hallinnassa”, tämä on erinomainen tahtotila. Lisäksi tulisi varmistaa, että oikeuksia hyödynnetään kansallisella tasolla tehokkaasti ja strategisesti. Sama velvoite tulisi osoittaa myös tutkimusorganisaatioille.

- Datan ja tiedon hallintaan liittyen tulisi myös varmistaa, että näihin kohdistuva laajan louhinnan mahdollisuuksia kehitetään edelleen, tämä on merkitsevää, kun kehitetään edistyksellisiä tekoälyyn pohjautuvia ratkaisuja. Esimerkiksi yliopistoilla ei tällä hetkellä ole mahdollisuutta tutkijoidensa julkaisujen varsinaista sisältöä, vain johdannon louhiminen on mahdollista.
- EU-lainsäädäntöön vaikuttaessa tulisi huomioida, että EU lainsäädäntö on hankala, esimerkiksi kun näytteitä tai tietoa lähetetään EU:n ulkopuolisiin maihin kuten USA:n. Tämä on yksi asiakokonaisuus, johon tarvittaisiin lainsäännöllistä tukea.
- Toimenpide 3 – ”Koulutetaan yrityksiä ymmärtämään yrityksen tuottaman datan mahdollisuudet yrityksen aineettomana omaisuutena ml. IP-oikeuksia koskeva data.”
 - lisääsimme huomion kolmansien osapuolten datan tunnistamisen ja yhdistämisen tukemaan ja kehittämään yrityksen tuottaman datan mahdollisuuksia.
- Toimenpide 5 - Selvitetään mahdollisuuksia perustaa valtionhallintoon ”IPR-tiimi”
 - ulottaisimme tämän kattamaan myös tutkimusorganisaatioita.
 - IPR-strategiassa tulisi mainita suoraan integroituminen kansal-liseen digikompassiin.
- Toimenpide 7 – ”Tuetaan TKI-tiekartan mukaisia toimenpiteitä, joilla edistetään sekä avoimessa että sopimustutkimuksessa syntyvien tutkimustulosten jatkojalostamista ja kaupallistamista, ja varmistetaan, että aineettomiin oikeuksiin liittyvät kysymykset tulevat laajasti huomioiduiksi.”
 - Uskomme, että potentiaalisia kaupallistamismahdollisuuksia on jäänyt paljon hyödyntämättä, mutta sen keskeisenä syynä ei ole aineettomien oikeuksien tunteminen tai että yliopiston prosessit eivät olisi selkeitä tai tiedostettuja; kyse on myös esimerkiksi henkilö- ja organisaatiotasojen kannusteista, joita tulisi kehittää ja siitä, miten henkilöstöä yleisesti perehdytetään.
 - pidämme edelleen tärkeänä sitä, että jokaisella korkeakoululla ja tutkimusorganisaatiolla olisi oma IPR-strategia. Voisi olla perusteltua linjata kyseiset strategiat kansallisella tasolla rele-vanteilta osiltaan yhteismitallisiksi – näin tilanne selkiytyisi ja yksinkertaistuisi yhteiskunnan muiden toimijoiden näkökulmas-ta.
- Toimenpide-ehdotuksiin voisi vielä lisätä sopimuskirjastojen valmistelun ja kansallisesti tehokkaampien tukipalveluiden määrittelyn. Korkeakoulujen nykyinen aineettomiin oikeuksiin liittyvien tukipalveluiden rakenne on hajanainen, lisäksi kansallisella tasolla tulisi löytää läpileikkaavia kansainvälisen tason toimintamuotoja, jotka tähtäävät nopeaan hyödyntämiseen ja kansallisen kilpailukyvyyn kehittämiseen.

Hellman Johanna
Tampereen yliopisto - Tutkimus- ja innovaatiopalvelut